

О. В. Ястребова,
аспірант, Класичний приватний університет

ВІДМІННІ ОЗНАКИ СИСТЕМ ФІНАНСОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ

У статті розглянуто сутність та специфічні ознаки фінансового планування та прогнозування, визначені їх цілі та завдання. Розкрито підходи до визначення фінансового планування та прогнозування.

The article examines the nature and distinctive features of financial planning and forecasting, and identifying the goals and objectives. Reveals approaches to financial planning and forecasting.

Ключові слова: фінансове планування, фінансове прогнозування, управлінське рішення

ВСТУП

На даному етапі розвитку економіки України відбувається посилення конкурентної боротьби та умов ведення бізнесу, що призводить до пошуку нових підходів управління підприємствами. Причому цей пошук повинен бути якісно новим і підкріплений науковими концепціями підходу до управління організаціями.

Одними з таких підходів є планування і прогнозування. Планування включає в себе постановку конкретних цілей підприємства на визначений термін, аналіз способів їх реалізації і ресурсного забезпечення, а прогнозування дає змогу передбачати результати розвитку підприємства.

У теоретичному аспекті фінансове планування широко досліджувалося зарубіжними і вітчизняними економістами, серед них: О.Г. Біла, М.Д. Білик, І.А. Бланк, Р. Брейли та С. Майерс, А.М. Ковальова, В.В. Ковальов, В.П. Савчук, Е.А. Уткін, Д. Ханн, К.В. Щіборщ та ін., але й досі немає чіткого визначення змісту фінансового планування.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета статті — дослідити сутність фінансового планування та прогнозування, визначити їх цілі та завдання, виявити спільні риси і відмінні ознаки.

РЕЗУЛЬТАТИ

Планування і прогнозування є однією з найважливіших ланок управління підприємством. Недооцінка планування і прогнозування в ринковій економіці призводить до невиправданих економічних втрат, а інколи і до банкрутства.

При цьому особливо зростає роль фінансового планування, яке забезпечує стійкий стан підприємства в умовах, коли воно самостійно формує й використовує фінансові ресурси, несе відповідальність перед інвесторами, кредиторами, державою.

А.М. Ковальова в своєму навчальному посібнику "Фінансовий менеджмент" дає наступне визначення: "Фінансове планування — планування всіх доходів і напрямків розходів грошових коштів для забезпечення розвитку організації" [1, с. 233.] Ми вважаємо, що це визначення неповне, тому що фінансове планування зводиться тільки до планування доходів і витрат підприємства, а наслідки рішень які приймаються у вигляді кредиторської і дебіторської заборгованості, не розглядаються.

За думкою Г.А. Семенова, фінансове планування — це процес систематичної підготовки управлінських рішень, які прямо чи опосередковано впливають на обсяги фінансових ресурсів, узгодження джерел формування та напрямів використання згідно з виробничими, маркетинговими планами, а також величину показників діяльності підприємства у плановому періоді, і які забезпечують вирішення завдань найбільш раціональним шляхом [5, с. 325]. В цьому визначенні увага приділяється процесу підготовки управлінських рішень. Управління фінансами в сучасних умовах є дуже складна і відповідальна частина в системі управління різноманітними аспектами діяльності підприємства, тому кваліфіковані управлінські рішення мають великий вплив на досягнення бажаних результатів.

В умовах переходу від адміністративної економіки до ринкової фінансове планування кардинально змінилось. Розробляється нова система планування, яка відповідала б всім цілям та завданням підприємства на сучасному етапі розвитку. Фінансове планування, спираючись на позитивний зарубіжний досвід, поєднало як приклади адміністративної системи планування, так і все нове, що потребували сучасні умови господарювання. З новими економічними умовами фінансове планування стало внутрішньофірмовим і воно позбавлене директивності, точніше — директивне планування повинно використовуватися тільки на рівні підприємства.

Основна мета фінансового або внутрішньофірмового планування на підприємстві — забезпечення оптимальних можливостей для успішної господарської діяльності, здобуття коштів для цієї діяльності і досягнення прибутковості підприємства в плановому періоді. Його сутність — у розробці фінансових планів, а призначення — у професійному управлінні через їх розробку і виконання.

Фінансове планування має різні значення і завдання не тільки на підприємствах різних за розмірами, а й різних за формою власності та організаційно-правовою формою.

Основними завданнями фінансового планування діяльності суб'єкта господарювання є:

Таблиця 1. Зміст відмінних ознак систем прогнозування та планування [6, с. 99]

Найменування відмінної ознаки	Характеристика відмінної ознаки	
	Система прогнозування	Система планування
Вихідні дані	Менш достовірні	Більш достовірні
Міра повноти використовуваних вихідних даних	Менш повна	Більш повна, а у ряді випадків досить достовірна
Живані математичні методи	Прогностичні, які дають достатньо укрупнений результат	Строгіші і точніші
Масштаб використання графічних методів	Достатньо великий	Достатньо обмежений
Об'єкти розгляду	Більш укрупнені	Достатньо диференційовані
Нормативне забезпечення	Відсутнє або порівняно низьке	Частково є або порівняно високе
Характер використання	Імовірнісний	Нормативний детермінований

— забезпечення необхідними фінансовими ресурсами операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;

— визначення основних напрямів ефективного вкладання капіталу, оцінка ступеня раціональності його використання;

— встановлення раціональних фінансових відносин з бюджетом, банками та іншими суб'єктами господарювання;

— передбачення несприятливих ситуацій, аналіз можливих ризиків і розроблення конкретних заходів щодо їх зниження;

— контроль за фінансовим станом, платоспроможністю та кредитоспроможністю підприємства [3, с. 325].

Таким чином, з одного боку, планування пов'язане з запобіганням помилкових дій, а з іншого — зі зменшенням обсягу невикористаних можливостей.

Фінансова стійкість підприємства, його ефективність функціонування, життєздатність в умовах ринку, залежать від того, наскільки точно воно зможе передбачити перспективи свого розвитку. Мається на увазі рівень наукової обґрунтованості системи планування і прогнозування.

Фінансове прогнозування — це дослідження та розробка ймовірних шляхів розвитку фінансів підприємства, альтернатив реалізації фінансових стратегій, які забезпечують стабільне фінансове становище підприємства в майбутньому [2, с. 436].

Л.Н. Лукошкіна в своїй монографії визначає: "Економічне прогнозування, в тому числі і фінансове, має більш спільне з природою плану, ніж з прогнозом взагалі. Економічний прогноз не просто інтерпретує закономірності і зовнішні умови розвитку, а використовується для пошуку потрібних рішень. Він може розглядатися як початкова стадія планування, яка визначає вибір шляхів досягнення цілей цього плану" [3, с. 6].

Основна мета фінансового прогнозування в оцінці впливу умов внутрішнього і зовнішнього середовища на фінансовий стан підприємства в майбутньому. Дані, які були отримані в процесі прогнозування, надалі знаходять практичне використання в процесі фінансового планування.

Основні завдання фінансового прогнозування:

— визначення передбачуваного обсягу фінансових ресурсів на період який прогнозується;

— пошук джерел їх формування та напряму найбільш ефективного використання на основі аналізу тенденцій та з урахуванням впливів на низ різних факторів;

— оцінка економічних та фінансових перспектив і передбачуваного фінансового стану підприємства на період, який прогнозується в залежності від основних можливих варіантів його фінансово-господарської діяльності;

— формування на цій основі обґрунтованих висновків і рекомендацій відносно вибору раціональної фінансової стратегії і тактики дій менеджменту підприємства, які забезпечують досягнення підприємством стабільного положення на ринку і міцної фінансової стійкості [4, с. 61—63].

В економічній теорії існує два підходи до визначення фінансового прогнозування. В деяких джерелах фінансове прогнозування виступає як частина фінансового планування, яке є тотожним зі стратегічним плануванням. Інші вважають, що фінансове прогнозування — відносно самостійна управлінська функція, яка є основою для фінансового планування на підприємстві.

План майже завжди визначає тактику розвитку, а прогноз — стратегію. Якщо порівнювати прогнозування з плануванням, то прогнозування передбачає опис можливих проблем, рішень, аспектів, стану зв'язаних з фінансово-господарською діяльністю підприємства; планування — процес постановки цілей, програмування, проектування; воно засноване на рішенні проблем, які були виявлені на стадії прогнозування. Прогнози мають змогу виходити за рамки планового періоду та бути самостійним дослідженням. Прогнозування здійснюється в умовах невизначеності, випадковості; планування — в визначених умовах.

Фінансове прогнозування охоплює більш різноманітне коло об'єктів дослідження, наприклад, дані про зовнішнє середовище, в той час як фінансове планування включає внутрішні аспекти діяльності підприємства. Можна приве-

Таблиця 2. Структура і наукова база системи планування та прогнозування [3, с. 15]

РІВЕНЬ	НАУКОВА БАЗА	ЗМІСТ
ВЕРХНІЙ	АН, ради, асоціації, громадські органи	Комплексні прогнози, програми і плани на рівні країни. Проблемні прогнози, програми та плани
СЕРЕДНІЙ	Територіальні та галузеві наукові заклади	Прогнози та плани по регіонам та суб'єктам країни. Прогнози і програми за галузями, напрямками техніки та технології (галузеві міністерства)
ПЕРВИННИЙ	Прогнозні підрозділи в НДІ, вузах	Прогнози, програми і плани (підприємства, підприємці). Гіпотези, ідеї, винаходи, новітні технології (НДІ, вузи, дослідні станції, вчені)

сти такий приклад: можна прогнозувати динаміку фінансового ринку, інвестиційну активність в галузі, країні, а спланувати це неможливо.

Прогноз характеризує можливість шляхів розвитку підприємства в майбутньому, надає інформацію про проблеми, які мають змогу з'явитися і вишукують можливі шляхи їх рішення. На відміну від прогнозу, план завжди засновується на вже прийнятих рішеннях.

Склад відмінних ознак систем фінансового прогнозування та планування, приведений в табл. 1.

Але прогнозування та планування не можна протипоставити одне одному, тому що вони тісно зв'язані між собою одними цілями та завданнями і доповнюють одне одного. І фінансове прогнозування, і планування належать, перш за все, до стратегічного управління. Планування, як і прогнозування, — це передбачення, одержання інформації про майбутні процеси. Тільки прогнозування за часом передре плануванню, яке частіш базується на прогнозних розробках.

Існує єдина наукова база системи планування та прогнозування яка заснована на накопиченому досвіді закордонних та вітчизняних економістів, завдяки якому можна сподіватися на позитивні результати розвитку як на підприємстві, так і в країні в цілому. Структуру та наукову базу системи планування та прогнозування відображено в табл. 2.

ВИСНОВКИ

Розробка фінансових планів та прогнозів є дуже важливою складовою фінансової роботи підприємства. Вона виступає механізмом визначення наступних дій, які направлені на формування та використання фінансових ресурсів. Фінансове планування та прогнозування пов'язане як із запобіганням помилкових дій, так і зі зменшенням кількості невикористаних можливостей, що призводить до поліпшення фінансового стану підприємства, допомагає зайовувати нові позиції на ринку, в тому числі і фінансовому. В результаті дослідження виявлено що між фінансовим плануванням та фінансовим прогнозуванням існує істотна різниця, але ці процеси мають між собою тісний зв'язок, доповнюють один одного і, як наслідок, допомагають вирішувати стратегічні задачі підприємств країни.

Література:

1. Ковалева А.М. Фінансовий менеджмент. — М.: Инфра-М, 2002. — 282 с.
2. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Знання, 2005. — 485 с.
3. Лукошкіна Л.Н. Фінансовое планирование и прогнозирование на предприятии: [монография] / Л.Н. Лукошкіна. — СПб.: Изд-во МБИ, 2006. — 129 с.
4. Родионова В.М., Федотова М.А. Финансовая устойчивость предприятия в условиях инфляции. — М.: Перспектива, 1995, 98 с.
5. Семенов Г.А., Бугай В.З., Семенов А.Г., Бугай А.В. Фінансове планування і управління на підприємствах: навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 432 с.
6. Царев В.В. Внутрифирменное планирование: учебник для вузов. — СПб.: Питер, 2002. — 496 с.

Стаття надійшла до редакції 18.10.2011 р.